

KULTÚRA

ROČNÍK XIV. – č. 4

DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY

23. FEBRUÁRA 2011

Vydáva Factum bonum, s. r. o. • Šéfredaktor Teodor Križka • Redakcia: Sološnická 41, 841 04 Bratislava, Mobil: 0903 846 313 • e-mail: redakcia@kultura-fb.sk • Cena 1,20€

Sníмка: Timotej Križka

Tretie tisícročie dostalo do vienka niekoľko ťažko riešiteľných problémov, najmä chudobu, AIDS, globálne otepľovanie, otázku pitnej a úžitkovej vody. To všetko popri vojnách a terorizme.

Pokúsím sa odpovedať na otázky súvisiace s vodou.

Ide o problém interdisciplinárny. Jeho súčasťou je najmä extrémizácia poveternostných podmienok, otepľovanie zemského povrchu, neinvestovanie do ochrany proti povodňam, zanedbanie údržby tokov, dôsledky zlej urbanizácie v blízkosti tokov, odovzdanie zásobovania obyvateľstva pitnou vodou do rúk, ktorým ide o zisk a vysoké platy, ako aj ostatné zásahy do štruktúry riadenia vodného hospodárstva.

Globálne otepľovanie je realita. Podľa jedných je zapríčinené hromadením skleníkových plynov v atmosfére, spôsobené ľudskou činnosťou, čo narušilo rovnováhu žiarenia Zeme. Podnebie na Zemi sa v pomerne krátkej dobe dostane do stavu, v akom nebolo po celé milióny rokov: Do roku 2100, tvrdí táto skupina vedcov, by sa v porovnaní s dneškom teploty mohli zvýšiť až o šesť stupňov Celzia, čo by znamenalo katastrofu pre ľudské aj prírodné systémy. Je veľmi nepravdepodobné, že by ľudská civilizácia mohla tento nápor prežiť. Aj keby sa klimatické zmeny pohybovali v spodnej časti predpokladaného rozpätia, Zem by sa zmenila na nepoznanie."

V priebehu ostatnej miliardy rokov od vzniku života na Zemi došlo päťkrát k hromadnému vymieraniu druhov, ktoré vždy do istej miery súviselo s klimatickými zmenami. Najhoršie hromadné vymieranie druhov nastalo ku koncu Permu pred 250 miliónmi rokov, keď podľa všeobecne uznávaných štúdií

Fenomén voda

zaniklo vyše 90 percent života na Zemi. Podľa niektorých vedcov príčinou bolo globálne otepľenie, stanovené na šesť stupňov, čo je rovnaká miera oteplenia, ako predpokladajú vedci zo spomínanej skupiny, a to už

JULIUS BINDER

koncom tohto storočia. Planéta by globálne otepľenie prežila, ale nezvratne by stratila svoju biodiverzitu a možno by prišla aj o mnohých zo svojich ľudských obyvateľov.

Iný názor majú vedci hodnotiaci vývoj na Zemi z iného uhľa pohľadu. Nestotožňujú sa s názorom, že príčinou otepľovania je len ľudská činnosť. Tvrdenie, že otepľovanie zapríčiňuje hromadenie skleníkových plynov, považujú iba za pokus získať prostriedky na ďalšie výskumy. Najmä po tom, čo boli ich výsledky objektívne spochybnené. James Lovelock podrobuje kritike tvrdenie „že hromadné vymieranie druhov do istej miery súviselo s klimatickými zmenami“. Väčší znepokojujúci dôvod vidí v AIDS a v chudobe.

Nie je rozhodujúce, čo je príčina otepľovania, ale otepľovanie je realitou. Bude to mať jednoznačný vplyv na problematiku vody.

Na Zemi je 1 mld. 400 mil. 325 tis. kilometrov kubických vody. Je to závažné číslo.

Z toho len 2,5% svetového objemu vody je sladká voda, približne 377 tisíc kilometrov kubických, z toho 77% uskladnených v ľadovcoch - 290 000 kilometrov kubických, 23% je uskladnených v podzemí - 86 000 kilometrov kubických, 0,01% tečie v riekach - 1 500 kilometrov kubických

Téma vody, ktorá je životne dôležitá dnes i pre budúcnosť sveta a Slovenska, má niekoľko uhlov pohľadov. Jedným z nich je téma zásob pitnej vody a súvislosti s ňou, možnosti využitia, zásob vody, ktoré sa nachádzajú na území Slovenska, a situáciu s pitnou vodou v Európe v globále.

Voda, fenomén prírody, plní v nej nezapustiteľnú biologickú funkciu. Podmieňuje život organizmov, mikroorganizmov, nižších a vyšších živočíchov, i človeka. Má priamy a nepriamy vplyv na ľudskú činnosť a je základnou alebo sprostredkujúcou surovinou.

Voda plní tiež významnú zdravotnú funkciu v oblasti osobnej, verejnej či komunálnej hygieny. Voda a vodné plochy v krajine plnia esteticko-krajinárske úlohy, umožňuje vodné športy a priaznivo pôsobí aj na psychiku človeka. Z uvedeného vyplýva, že voda a vodné zdroje sú jedným z rozhodujúcich faktorov životného prostredia.

(Pokračovanie na 10. strane)

Stále ma prekvapuje nekončiaci sa rozdeľovanie spoločnosti, ktoré trvá už viac ako dvadsať rokov. Áno, rozdelenie je zlé, ale trvá omnoho dlhšie, podotkne niekto pravdivo. Hej, každá spoločnosť sa dajako člení, diverzifikuje. Nakoniec, ani včelí úl nie je iba spoločenstvo robotníc. Ale aj včely vedia, že musia pracovať pre svoje spoločenstvo, a nie pre cudzí úl. Nebojujú navzájom, ale obraňujú svoj domov proti votrelcom, neraz mnohonásobne silnejším.

Nás však ktosi parceluje s celkom iným cieľom ako rozdeľovať úlohy na povznesení krajiny. Nás stáročia parcelujú s cieľom mocensky pokryť tento priestor, ktorý nazývajú „čierna diera“. Ale vari o čierne diery treba mať záujem?

Nie, „čiernymi dierami“ sa zvyčajne nazývajú potenciálne raje. Vari si nespomínate na detstvo, keď ste sa hrali na piesku? Vždy sa našiel niekto, kto pieskovisko ohovoril alebo

O Popoluške

TEODOR KRIŽKA

pošpinil, či úplne zničil. Príčin sa našlo vždy dost - egoizmus, žiarlivosť, chamtivosť, i prostá pudová zloba.

A tak i Slovensko je objektom kampaní, a nielen ono. Stačí si zapnúť ktorýkoľvek televízny seriál - aktuálny protivník je vždy ten najhorší gauner, podliak, mafián, deviant a vrah. Podľa národnosti televízneho prototypu zla poľahky určíte, kto je komu na svetovej šachovnici protivník. Resp. ktorý národ mal to šťastie, že jeho etnogenéza prebehla práve na ložiskách budúcich nálezísk drahých kovov, nerastných surovín či ropy, alebo prasto na prístupovej ceste k nim.

Slovensko patrí ku krajinám, po ktorých vojská maširujú sem a tam. Nakoniec, stačí sa pozrieť na zrúcaniny našich hradov. Ony sú iba malým dôkazom toho, že tu nikdy nikto nijakú čiernu dieru nehľadal. Naopak, vždy sa toto bohaté, rozmanité a krásne územie komusi pozdávalo ako vhodná destinácia - raz ako zásobáreň pekných otrokyní a statných otrokov, predávaných na svetových trhoch, inokedy ako nálezisko zlata a striebra, no často ako zásobáreň ľudského potenciálu v prípade demografickej krízy. Tri milióny Slovákov, ktorí sa vo svete ešte rozepamätávajú na vlast' svojich predkov, sú toho dostatočným dôkazom. Nik k nám totiž nechodil s veľkorysou ponukou zvýšiť našu životnú úroveň a povzniesť náš národ kultúrne, ale s kalkulom, koľko si toho nahromadí a pekne krásne odvezie k sebe domov. Ideológia v tomto zámere boli iba mimikri, iba Popoluška, ktorá za noc prebrala celé merice hrachu a šošovice.

A týmto cieľom vyhovuje nielen ono nadávanie Slovensku do čiernych dier a Popolušiek, ale aj svár. Vždy sa nájde niekto, komu sa prizná krivda a koho treba chrániť proti majorite, aby bolo na rozbroje a zrady. Aby bol úl rozdelený zvnútra. Aby spoločenstvu nevládol zákon prežitia, ale samovražedná schizofrénia a nevraživosť.

Len si pozrite tváre a najmä skutky našich politikov, a hneď vám bude jasné, ktorý kam patrí. Hoci každý z nich má plné ústa ušľachtilých zdôvodnení svojich zlyhaní...

www.kultura-fb.sk

Akýkoľvek rozumný program, predkladaný konkrétnemu národu, musí mať na zreteli onen konkrétny národ, a nie abstraktného homo sapiens, obdarovaného tými vlastnosťami, ktorými sa ho rozhodol obdarovať autor programu. Tak všetky socialistické programy obdarúvajú všetkých ľudí tými vlastnosťami, ktoré sa väčšine, ťažko povedať či nanešťastie, nedostávajú. Rodinný, vlastnícky a národný pud sa ukázali v praktickej previerke dejín ako skutočne podstatné. Z toho pramení rozpad všetkých „internacionál“ počínajúcich sa od I. svetovej vojny. Z

IVAN L. SOLONEVIČ

Národná monarchia

toho pramení teroristický režim socializmu - každého socializmu v dejinách, nenachádzajúceho predpokladané kolektivistické inštinkty ľudstva.

***

Každý národ sveta sa snaží založiť svoju kultúru, svoju štátnosť a nakoniec aj svoje impérium. Ak to nerobí, tak to nie je preto, že by nechcel, ale preto, že nemôže. Alebo preto, že chápe nedostatočnosť svojich síl. Nemá význam hodnotiť toto „sebectvo“ z morálneho hľadiska: jeho červená niť sa vinie naprieč celými svetovými dejinami. Čo môžeme hodnotiť z morálneho hľadiska, sú metódy a výsledky budovania impéria.

***

Ak sa skúsime zamyslieť nad všeobecným významom pojmu monarchia, zistíme, na náš krajný údiv, že monarchia „všeobecne“ neznamená v skutočnosti nič, ako v skutočnosti nič neznamená ani všeobecný pojem „demokracia“. Privykli sme si predstavovať, že každá monarchia je výrazom usporiadania, pri ktorom je hlavou krajiny alebo národa doživotný následník, odovzdávajúci svoje práva a funkciu podľa nástupníctva a doživotne. A napriek tomu, Poľsko bolo republikou - Rzecz pospolita - a vládli jej králi, ktorí boli volení. Byzancia bola monarchiou - z jej stodeviatich vládnucich cisárov bolo zavraždených sedemdesiatštyri. V sedemdesiatštyroch prípadoch zo stodeviatich prestol zdedil césarovrah „právom“ uchvatiteľa. A pri korunovácii cisára patriarcha Polyeuktos vyhlásil novú dogmu, že sviatosť pomazania za cisára zmýva všetky hriechy, čo zahŕňa aj hriech césarovraždy - víťaz nie je súdený. Formula, s ktorou feudálna doba usádzala na trón aragónskych kráľov, bola zostavená takto: „My, ktorí stojíme tak vysoko, ako stojíte vy a ktorí môžeme viac ako môžete vy, vyhlasujeme vás za nášho kráľa a vládcu, pod tou podmienkou, že budete chrániť naše privilégiá. A ak nie - tak nie.“ Veľký Novgorod - republika - si najmä svoje „kniežatá“ po dohode a zbavoval sa ich, kedy sa mu zachcelo. Rímskych cisárov vybrali a zhadzovali z trónu víťazní

legionári. Turecká monarchia, ktorá prosperovala viac ako päť storočí, sa javí ako neprerušený rad dvorských prevratov, bratovrážd, synovrážd a jednoducho vraždenia. Tým pádom „dedičná monarchistická moc“ je len zámerom, tendenciou, a nie všeobecným historickým faktom.

Reálnu hodnotu táto moc, ako aj „tendencia“, nemá žiadnu. Poľskí králi boli jednoducho bezmocní a Henrich Valois radšej zutekal od jemu ponúkaného trónu. Japonská monarchia epochy šogunátu bola len náboženskou zásterkou nad mocou japonských feudálov. Anglický kráľ môže mať

veľký vplyv, ale nemusí mať aj žiadny, v závislosti od svojich vlastností. Švédsky kráľ nemá dostatočnú moc, aby vyprosil od svojej vlády vízum na vycestovanie do krajiny nevhodnej pre jeho socialistickú vládu.

História ľudstva je v prvom rade monarchistickou históriou. Republikánsky Rím a Atény boli len výnimkou zo všeobecného pravidla. Veľké mocnosti Ázie a Afriky boli vytvorené na monarchickom princípe. Európa - väčšinou tiež na monarchickom. Republikánska Severná Amerika javí sa byť jednou zo súčasných výnimiek, ktorej historickú rolu ešte nemôžeme oceniť: neuveriteľne šťastné geopolitické danosti krajiny umožňujú Spojeným štátom luxus takého politického chaosu, aký by si nemohla dovoliť žiadna iná krajina na svete. Ktorá krajina si môže dovoliť tú rozkoš jestvovania gangsterských organizácií typu „syndikátu“ mistra Costella, utrácajúcich na podplatenie úradníkov pol miliardy dolárov za rok - pravdaže nie jeden rok? Ktorá iná krajina si môže dovoliť luxus takej politickej váhavosti, ktorá sa zachovala až do našich tragických čias? Všetky zahraničnopolitické danosti Spojených štátov sú dané hradbami dvoch oceánov a všetky vnútropolitické dané úžasným bohatstvom nahromadeným za hradbami týchto oceánov. Za týchto okolností môžete roky a roky prešľapovať na mieste, vyhýbať sa nevyhnutnosti a prelievať z plného do prázdneho.

***

Národ, nachádzajúci sa v permanentnej bojovej pohotovosti, si nemôže dovoliť luxus voľkania si v parlamentnej slobodienke. Bojová pohotovosť jestvuje na svete od čias Adama a Evy až do súčasnosti. Národy, ktorých postavila príroda mimo túto pohotovosť, sa môžu zabávať volebnými komisiami.

***

Amerika a Anglicko, chránené prielivom a oceánmi, môžu „hľadieť a čakať“. Francúzsko utrpelo pohromu v roku 1971, v roku 1914 ho zachránila účasť Ruska vo vojne a v roku 1940 utrpelo ďalšiu pohromu. Krajina, ktorá

bola dlhý čas osudom Európy, minimálne Západnej Európy, v súčasnosti (knihy bola dopísaná koncom II. svetovej vojny - pozn. prekl.) existuje len vďaka vonkajšej pomoci - vojenskej i finančnej.

***

Republikánska forma zriadenia nijako negarantuje práva lokálnych zriadení - Francúzsko nemá žiadne lokálne zvláštnosti v zriadení. Monarchistické Rusko malo rôzne formy samosprávy; od republikánskeho vo Fínskom veľkokniežactve až po autoritatívne v Chive a Buchare. Monarchistické Nemecko mala

čisto republikánske formy samosprávy - hanzové slobodné mestá - aj čisto monarchické ako Bavorské kráľovstvo. Republikánske Poľsko nemalo nikdy žiadne lokálne zriadenie. „Republikánsky“ Veľký Novgorod bol prísne centralizovaný. Monarchistické Nemecko bolo omnoho bohatšie, silnejšie, organizovanejšie a kultúrnejšie ako republikánske Francúzsko. Okrem toho: monarchistické Nemecko a Rusko išli „hore“ a republikánske Francúzsko „dole“.

***

Štátna moc sa vytvára tromi spôsobmi: nástupníctvom, voľbou alebo uchvátením - monarchia, republika, diktatúra. No v praxi sa všetky tieto možnosti zmiešavajú: uchvatiteľ moci ustanoví sa za dedičného monarchu, volený prezident urobí to isté, alebo chcel by urobiť. Volený „kancelár“ Hitler ustanoví sa za uchvatiteľa moci.

***

Voľba a uchvátenie sa javia byť takpovediac racionálnymi spôsobmi. Dedičná moc je naopak mocou náhodnou, ale nespornou, už pre to jediné, že udalosť narodenia je jednoducho neodškriepiteľná. Môžete súhlasiť alebo nesúhlasiť s princípmi monarchie vo všeobecnosti, ale v jej rámci nemôžete oprieť opodstatnenosť zákona predstavujúceho právo následníctva trónu prvému synovi vládnuceho monarchu... Žiadna voľba, žiadne zásluhy, ale taktiež žiadne spory. Moc prechádza bez sporov a bezbolestne: kráľ umrel, nech žije kráľ!

Ľudský jedinec, rodiaci sa náhodou ako následník trónu, sa dostáva do takeho postavenia, ktoré mu zabezpečuje najlepšiu profesionálnu prípravu, aká je len technicky možná. Panovník Nikolaj Alexandrovič bol vierohodne jedným z najvzdelanejších ľudí svojich čias. Najlepší profesori Ruska vyučovali ho právo, stratégiu, dejiny a literatúru. Dokonale komunikoval v troch cudzích jazykoch. Jeho vedomosti neboli jednostranné ako poznatky ľubovoľného špecialistu. Jeho poznatky boli, ak sa môžeme tak vyjadriť, „organické“.

Z knihy *Narodnaja monarchija* preložil B. M.

Na národa roli dedičnej...

Skupina intelektuálov na fotografii zo Zborníka Rudolfa Dilonga patrila ku generácii, ktorá nastúpila do slovenskej literatúry približne okolo roku 1930. Bola zvláštnym spôsobom spojená a veľmi veľa urobila v období do roku 1948 pre slovenskú literatúru a kultúru. Túto činnosť vystihol a prirovnal k ťažkej sedliackej práci František Hečko, jeden zo zobrazených na fotografii, v básni „Oráči“.

Oráči

*Už vyšli oráči, jak vojsko do boja,
v krútnavu úzkosti a v obetište bied,
v odedzi sedliackej, lež v mene pokoja,
na podtatranskú zem, voňavú ako chlieb...*

*Valentín Beniak, bard, ako kňaz pred dielom,
žehná tú rodnú zem, tie brázdy rozryté,
kráčajúc zhrbený pod ťažkým údelom,
v priateľstve s víchrami i s mračnom v zenite.*

*V chotároch chudobných pod srdcia úhorov
pluh ryje do hlbín Boleslav Lukáč sám :
tak tvrdo stúpa, hľa, nábožný kováč slov,
z ponurých malostí k belasým výšavám !*

*Do vravy rodných niv započúval sa tak,
jak žena do lásky, Ján Smrek, ten milovník
krásky a odvahy, ňouž letí k slnku vták...
Hľa, rezáč viničný a boží robotník !*

*Strakaté volky má a kypri zeme pruh,
tak jemne, tak nežne, jak dievča pri ráme...
Laco Novomeský, básnik a verný druh
ľudí a duší, ich žiale sú neznáme...*

*Na žrebcoch ohnivých najtvrďšie celiny
do skladu preoral pod ovsy chudoby
hazardér Žarnov a rebelant dediny -
s muškietou na pleci, zbojníckej podoby...*

*Aj človek pokorný v zástere konopnej
jačmeňom belostným jak zuby dievčeniec...
zem rodnú osieval, nechajúc dušu v nej,
keď Kristom z božích múk chcel križe snímať z pliec....*

*Už vyšli oráči, jak vojsko do boja,
v krútnavu úzkosti a v obetište bied,
v odedzi sedliackej, lež v mene pokoja,
na podtatranskú zem, voňavú ako chlieb....*

(František Hečko: Na pravé poludnie, 1942)

František Hečko s manželkou Máriou Jančovou a dcérou Magdou

Na snímke z 8. 11. 1942 v Bratislave-Rači sú zľava Emil Rusko, pani Zúbeková, Valentín Beniak, Rudolf Dilong (v uniforme), Mária Hečková, Mikuláš Gacek, Ján Kostra, Viera Poničanová, Ján Poničan, Ludo Zúbek, František Hečko

Na fotografii zo Zborníka o Rudolfovi Dilongovi sú okrem iných aj spisovateľ František Hečko a spisovateľka Mária Jančová. Tí sa s Rudolfom Dilongom dobre poznali a priatelili, najmä na základe literárnej činnosti.

František Hečko a Mária Jančová sa zoznámili v Košiciach v roku 1928, kde obaja študovali na stredných školách. Popri štúdiu písali a uverejňovali svoje prvé básne a poviedky v rôznych študentských časopisoch, najmä v časopise „Svojet“. Mladého Ferka Hečka očarili najmä romantické, baladické a niekedy aj strašidelné básne Marienky Jančovej. Tie písala majúc pred očami rozprávkové krásy oravskej prírody, a pozoruhodné osudy jej obyvateľov. To ich zblížilo a literárne priateľstvo prerástlo v hlbší vzťah a v manželstvo.

K tomuto mladému literárnemu pokoleniu, nastupujúcemu okolo roku 1930, patrili aj básnik Rudolf Dilong. Narodil sa v tom istom roku 1905 ako František Hečko a narodil sa na Orave, ako Mária Jančová. Poznali sa s ním obaja už ako študenti, navyše Rudolf Dilong sa priatelil so starším bratom Márie Jančovej Štefanom Jančom, ktorý vyštudoval za právnika.

V rokoch 1930 až 1942 František Hečko z hľadiska slovenskej literatúry nebol románopiscom, ale básnikom, aj to len popri úradníckej práci. Vo voľnom čase napísal dve zbierky básní: „Vystáhalci“, 1932“ „Na pravé poludnie, 1942“, ktoré vydal vlastným nákladom. Niektoré z týchto básní majú silný náboženský náboj, zrejme prevzatý z rodičovského trnavského dedinského prostredia. Tento náboženský prejav bol taký silný, že v poézii prerazil jeho ateistický svetonázor. Okrem toho napísal veľa ďalších básní, odborných článkov a poviedok, ktoré vyšli v rôznych časopisoch, ročníkoch a kalendároch. Úradnícka práca ho nezaujímala a robil ju len preto, aby uživil seba a rodinu.

Márii Jančovej v tomto období popri učiteľskom zamestnaní vyšla v roku 1941 zbierka nábožensky orientovaných básní „Blahoslavení“. Tiež jej duchovne nestačilo učiteľské zamestnanie, neustále ju niečo vnútorné nabádalo do vyššej kultúry a duchovna. Učiteľské podmienky nemala ľahké: prekladali ju na rôzne učiteľské miesta: Vozokany pri Nitre, Radošina, Veľké Leváre, Bernolákovo, Svätý Jur. On ako revízor úverových družstiev služobne cestoval na kontroly po celom Slovensku.

Keď bývali v Radošinej a Mária Jančová tam učila na základnej škole, založila a viedla detský divadelný krúžok. Úspechy mali najmä vianočné divadelné predstavenia. Hrávala tam aj herečka Katarína Kolníková, žiačka Márie Jančovej. Prvou zakladateľkou Radošinského naivného divadla, aj keď neoficiálnou, je vlastne Mária Jančová. Prvá vniesla do Radošinej svojim žiakom divadelné myšlienky. Scenáre k hrám písala sama a neskôr písala aj rozprávky pre deti.

Do Radošiny prišiel niekedy v tom čase, približne v roku 1934, na návštevu svojich priateľov-básnikov aj Rudolf Dilong spolu s Marienkiným bratom Štefanom Jančom. Radošinský pán farár požiadal mladého františkána o kázeň pri nedeľnej svätej omši. Mladá básnická generácia tej doby bola plná všetkých možných umeleckých a ideových prúdov, prichádzajúcich zo zahraničia. Nevyhla sa ani radikálnemu. A tomu sa nevyhol ani sociálne citiaci mních Rudolf Dilong. Predpokladám, že vtedy sa na tejto úrovni zhodol s ateistom Františkom Hečkom. Ten o jeho veľmi radikálnej kázni napísal báseň, ktorú neskôr uverejnil v svojej básnickej zbierke Na pravé poludnie.

Páter Dilong V kostole radošanskom farníci užasli, keď v rúchu františkánskom sa zjavil na kancli

*mních orličieho zraku
s karhavým bičom slov,
čo hádzal ako z praku
na hlavy hriešnikov.*

*O pekle kázal jedným,
o večnom plameni,
o nebi kázal biednym,
o večnom spasení.*

*Notability obce
v zemianskej lavici,
aké to na vás chlopce
hotujú čertíci?*

*A vy, čo pracujete
od svitu do noci
v nemilosrdnom svete
bez ľudskej pomoci,*

*raz príde pomoc istá
pre bosých hrdinov
v kráľovstve Jezu Krista,
v záplave vavrínov!*

*Vše sa mi prisní k ránu,
že zástup chudobných
vhádza cez nebies bránu –
popredku Dilong – mních!*

(František Hečko: Na pravé poludnie, 1942)

Bolo by nepravdivým prikrášľovaním skutočnosti uvádzať dojemnú názorovú zhodu mladých básnikov tej doby. Teda aj Františka Hečku a Rudolfa Dilonga. Aj keď mali spoločný vyšší cieľ: poéziu, kultúru a vyššie duchovno, boli obaja spolu aj s Máriou Jančovou komplikované intelektuálne osobnosti a názorová zhoda medzi nimi a Rudolfom Dilongom nikdy nebola úplná. Aj náboženská cesta Rudolfa Dilonga mala svoje peripetie. Aj jeho osobný život. Aj František Hečko a Mária Jančová sa po komplikovaných udalostiach 2. svetovej vojny zachytili komunistickej ideológii ako záchranného lana pre ich problémy. Hlavným podnetom k tomuto - paradoxne - bolo to spoločné čo mali s Rudolfom Dilongom - sociálne cítenie, súcit s chudobnými ľuďmi a snaha im pomôcť. Veď na vlastnej koži zažívali od detstva všetci traja existenčné problémy svojich rodičov a ich ťažký život! Rudolf Dilong a Mária Jančová mali na svojej rodnej Orave dostatok podnetov k tomuto postoju. Niekedy dosť kompli-

kovanému a radikálnemu. Svedčí o tom aj ich ďalší zložitý osud.

Obdobie spoločne orientovanej literárnej a kultúrnej činnosti spomínaných intelektuálov touto činnosťou prepojených a spolupracujúcich trvalo približne do roku 1948. Konec 2. svetovej vojny a následný nástup komunizmu zapôsobil na slovenskú kultúru ako víchrica obrovských rozmerov. Táto „víchrica“ rozmetala ich osudy a spoluprácu. Poslednou významnou spoločnou akciou bolo vydanie Ohlasu slovenských spisovateľov z 2. októbra 1944, iniciované Valentínom Beniakom. V ňom sa veľmi rozumne postavili k Slovenskému národnému povstaniu. Treba uvážiť, že udalosti boli vtedy neprehľadné, informácie o udalostiach nepostačujúce a skresľujúce skutočnosť.

V roku 1946 sa František Hečko presťahoval do Martina a zamestnal sa v Matici slovenskej. Zanechal dobre platenú prácu bankového úradníka a za menší plat mohol robiť

prácu, čo ho zaujímala. Vtedy napísal a vydal román „Červené víno“. Ten vyšiel v roku 1948 vo Vydavateľstve Maticy slovenskej s ilustráciami Martina Benku. Využil ešte tri relatívne pokojné roky po vojne (1945-1947), cez ktoré sa však už prelínalo veľa prevratných politických udalostí. Osudy niektorých ľudí už narušili voľby v roku 1946, ale tento čas František Hečko ešte zmysluplne využil, všelíčo ani netušiac. V osudovom roku „meruôsmom“ prišiel „Slávny Február 1948“, a jemu, dá sa povedať v poslednej chvíli, vyšiel jeho najlepší román. Okrem literárnych kvalít tento román nepodliehal ešte žiadnemu politickému trendu, hoci autor v osobe Marka už niektoré svoje názory prejavil. Zároveň sa mu v tejto „hodine dvanásť“ otvorila cesta do ďalšej, inej literárnej činnosti. Mal vtedy 43 rokov, a ostávalo mu len 12 rokov života, lebo zomrel v roku 1960.

Nástupom komunizmu, ku ktorému sa František Hečko a Mária Jančová s budovateľským nadšením pridali, začal sa pod tlakom nových mocenských štruktúr rozvíjať nový typ literatúry, tzv. socialistický realizmus. Generácia z roku 1930 odstupovala do úzadia a vývoj literatúry vo vtedajšom Československu nadobúdal iný tvar a rozmery. František Hečko napísal nový román o združstevňovaní „Drevená dedina“. Dost' významná bola v tom čase jeho novinárska činnosť. Známe boli jeho fejtóny ktoré sa týkali najmä združstevňovania a života na dedine a boli mnohokrát aj kritické. Ktovie z akých dôvodov komunistická cenzúra v denníku „Pravda“ nezasiahla proti zverejňovaniu faktov o chybách nekompetentných, poľnohospodárstvu nerozumejúcich komunistických funkcionárov. O to boli aktívnejší funkcionári Okresného výboru KSS v Trnave, ktorí zakázali na jeden čas Františkovi Hečkovu vstup do trnavského okresu.

Napriek postoju vtedajšieho režimu proti rímskokatolíckemu náboženstvu, v roku 1954 vyšla Františkovi Hečkovu zbierka básní „Vystáhalci“, obsahujúca aj niektoré nábožensky orientované básne. A neskôr, po jeho smrti v roku 1960 a po udalostiach roku 1968, v roku 1974 to isté vydavateľstvo vydalo prvý diel Zobraných spisov Františka Hečku s názvom „Verše, Od veršov k románom“. Uverejnené boli všetky básne, aj knižne nepublikované, z rôznych časopisov a ľudových kalendárov, z obdobia od roku 1930 do 1948.

Zodpovedný redaktor Ján Medveď vtedy konštatoval, že je rovnakého názoru ako literárny kritik Michal Chorváth, že najlepšie literárne diela Františka Hečku sú jeho básne. V ničom sú vraj lepšie ako Červené víno.

Aspoň skomentovať sa však opovážil, že vynecháva tri verše: Páter Dilong, Oráči a Náhrobný nápis. Prvé dve boli scenzurované kvôli postoju, vtedajšieho režimu proti pátrovi Dilongovi a proti básnikom „Oráčom“. Báseň „Náhrobný nápis“ bola zo série protestov celej slovenskej literárnej a umeleckej obce proti streľbe maďarských žandárov v Šuranoch do slovenského obyvateľstva. V rámci „proletárskeho internacionalizmu“ ju v roku 1974 taktiež nebolo možné uverejniť.

Náhrobný nápis

*Stoj, národ slovenský, plač, domovina drahá!
pri hrobe nevinnéj, nad vredom krivdy novej,
zlož ústa k prisáhe, nech strpnu žily vraha,
čo siahol na mladost' Márie Kokošovej.*

*Príď, strašný Hrajnoha, ty, zbojník zo Smoleníc,
zastav sa pred chrámom, kde škrečia čierni vtáci,
a zakrúť valaškou, tam z tóne, zpod šibeníc,
a zanôť teda ty! - náš chorál:
„Hej, Slováci ...“*

Samo pololežal, polosedel na lôžku z medvedích kožušín. Vedel a cítil, že čas odchodu na večnosť je blízko. Jedna z jeho manželiek mu podala hlinenú misku s osviežujúcim nápojom. Bolo to mlieko, do ktorého priliala trocha medoviny. Keď misku prevzal, potichu sa vzdialila. Samo pomaly popíjal osviežujúci nápoj a spomienky postupne viac a viac zaplňali jeho myšlienky. Vracal sa v nich až do čias, keď po prvý raz navštívil slovenské usadlosti a kmene Slovenov ako franský kupec. Prišiel k nim s družinou. Pozostávala z veľkej skupiny kupcov, ale aj ozbrojeného sprievodu, ktorý ich chránil proti Avarom. Skupiny Avarov totiž často prepadávali oblasti mierumilovných Slovenov. Prekvapila ho už pri prvom stretnutí skutočnosť, že títo Sloveni hovorili veľmi podobnou rečou, akou hovorili jeho rodičia, keď boli doma sami. Samo sa však narodil v senonskom kraji Franskej ríše a vychovaný bol ako Frank. Napriek tomu však od detstva rozumel tejto reči, veď práve v nej s ním komunikovala matka, a aj ňou dosť dobre hovoril. Samo si spomínal, ako ich pekne Sloveni privítali, keď zistili, že sú to kupci a navyše im prinášajú prepotrebné zbrane proti Avarom, ale aj rôzne potrebnosti, počnúc soľou a končiac klincami. Zakrátko ich obklopili obyvatelia celej usadlosti.

Samo spomínal a úsmev sa mu rozíhrával po tvári. Po skončení obchodu ich Sloveni pozývali do svojich príbytkov a dobre ich pohostili. Dokonca im ponúkali aj nocľah vo svojich príbytkoch. Pretože Sloveni boli poľnohospodári, až na malú časť poloremeselníkov, Samov príchod bol pre nich vítaný.

Samova tvár sa viac a viac rozosmievala, čím viac sa rozpomínal. Aj bolesť sa mu akoby pomaly vytrácala z tela. Spomínal, ako sa jeho návštevy postupne množili a aj jeho pobyt u Slovenov sa predlžoval. No nielen to. Vzťahy medzi ním a Slovenmi sa postupne premieňali z čisto obchodných na čím ďalej, tým väčšími priateľské.

Z myšlienok ho vyrušila žena, ktorá sa prišla spýtať, či niečo nepotrebuje. Usmievajúc sa, povedal, že by nedbal, keby mu priniesla ešte z toho osviežujúceho nápoja, čo mu podala predtým. S radosťou vykonala, o čo žiadal, a znovu sa vzdialila. Úsmev jej potvrdzoval Samo pohodu.

Samo sa znova ponoril do spomienok. Vybavovalo sa mu, ako mu postupom času mnohí zo Slovenov po večeroch rozprávali vlastnú históriu, celú od počiatku. Tiež ako sú radi, že ho spoznali a akí sú hrdí, že sú jeho priatelia. Na dôkaz priateľstva mu dokonca niektorí ponúkali dcéry za manželky. On im zase na oplátku pomáhal v rôznych technických a iných otázkach. Prosto ich vzťahy sa neustále prehľbovali a menili v hlboké a veľmi praktické priateľstvo.

Odzrazu mu však úsmev akoby trochu zamrzol a tvár mu zväznela. Spomenul si na príhodu, ktorá sa udiala jedného dňa. Samo sa ako obyčajne približoval k slovenským usadlostiam spolu so skupinou kupcov a vozmi plnými tovaru, ktoré ťahali mulice. Sprievod chránila jednotka ozbrojených ochrancov. Keď prišli k širšej rovine medzi dvoma pásmi lesa, z neďalekého porastu sa na nich vyrútila početná skupina

Avarov. Samo si uvedomil, že Avarov je oveľa viac ako ich a bude dosť ťažké ubrániť sa. No urobia, čo budú môcť. Vytvorili obranný kruh okolo vozov a pripravili sa na najhoršie. Avari ich začali s veľkým pokrikom obkľučovať. Keď už boli dosť blízko kupcov, z náprotivného lesika sa vyrútila ešte väčším pokrikom nová veľká ozbrojená skupina. Ale Samo s prekvapením spozoroval, že to neboli Avari. Boli to Sloveni. Avari nemeškali a rýchlo sa otočili proti Slovenom. No a to spečatilo ich osud. Z jednej

TIBOR KOVALIK

Kráľ Samo

strany na nich útočili dobre ozbrojení Sloveni a využijúc novú situáciu, zozadu ich napadol Samo so svojou družinou. Bitka netrvala dlho a Avari podľahli. Utiecť sa podarilo len niekoľkým.

Táto udalosť znamenala pre Sama novú skúsenosť. Uvedomil si, že Sloveni nie sú len dobrými poľnohospodármi, ale aj vynikajúcimi bojovníkmi, ak treba. Udalosť nielenže ešte viac utvrdila ich priateľstvo, ale dala aj podnet na oslavy, v ktorých pretieklo aj hodne medoviny dole ich hrdlami. Počas oslavnej veselice sa Samo spýtal, že ak to nebola číra náhoda, tak čo potom. Ako teda vedeli, že je v nebezpečenstve? Sloveni mu vysvetlili, že Avari ich často prepadávajú,

preto zaviedli pravidelný systém výzvedných hliadok. Nuž a jedna práve zistila, čo sa proti Samej skupine chystá. Rozhodli sa mu pomôcť. Nakoniec je nielen priateľ, no zásobuje ich prepotrebným tovarom.

Samo naplno zaujatý svojimi spomienkami si odrazu začal nôtť melódiu pesničky, ktorú jeho slovenskí priatelia obyčajne spievali, keď mali dobrú náladu alebo niečo oslavovali, a úplne pozabudol, že drží v ruke misku nápoja, ktorú mu priniesla jedna z jeho žien Mladica. Znova si trochu upil a vrátil sa k spomienkam.

Rozpamätával sa, ako po tejto udalosti často debatovali o vpádoch Húnov, ako Sloveni Avarov volali. Hovorili mu, že títo Húni či Avari, ako ich on volá, kočujú, nemajú stále domovy. Preto hlavne v zime prichádzajú do týchto krajov prezimovať. Usadzujú sa v ich usadlostiach a na teplé lôžka berú si ich manželky a dcéry a zároveň nútia Slovenov, aby ich zásobovali potravinami a teplým šatstvom. Povedali mu tiež, že títo kočovníci napádajú často aj Frankov. Keď už bola reč o Frankoch, prezradili mu, že nie všetci kupci, čo k nim prichodia, sú takí dobrí ako on. Že mnohí Frankovia sú arogantní a žiadajú za tovar oveľa viac ako požaduje on.

Samo si spomenul, že im pri istej debata navrhol, aby sa ich vodcovia zjednotili. Spoločnými silami by Avarov zo svojho kraja vyhli. Nuž a aké veľké bolo jeho prekvapenie, keď pri nasledujúcej návšteve ho privítala skupina bojarov, vodcov slovenských kmeňov. Tí mu vysvetlili, že si všimli, aký je výborný bojovník aj dobrý organizátor, preto ho prišli požiadať, aby im poradil a pomohol im zorganizovať sa proti Avarom. Po úvahách Samo nakoniec túto požiadavku prijal a začal ich učiť rôznym trikmi skupinového boja, ale aj taktike boja mužov proti mužovi. Skoro sa uistil, že Sloveni sú nysťri a rýchlo sa učia. Ale spozoroval aj, že niektorí sú už skutočne skúsení bojovníci. Mnohých z nich totiž Avari zajali a nasilu použili vo svojich prvých líniiach v bojoch proti Frankom, ale neraz aj proti vlastným slovenským súkmeňovcom.

Samo po čase spozoroval, že sa k ich početnej družine stále pridávajú nové, že kmene Slovenov a ich bojová zručnosť silnie. A tak len čakali na príležitosť a čas, kedy sa rozhodnú povstať proti avarským utláčateľom.

Príhodný okamih čoskoro nastal, keď Avari boli vyčerpaní z boja, ktorý viedli proti Byzantskej ríši. Sloveni sa vzbúrili a zaútočili na Avarov pod vedením milovaného kupca Sama. Sloveni Avarov porazili. Vodcovia, ktorí už dlho poznali Samovu schopnosť a teraz v boji videli na vlastné oči jeho udatnosť a rozvahy, rozhodli sa zvoliť si ho za kráľa. Stalo sa to hneď po víťaznom

boji. Všetci vodcovia kmeňov, ktoré bojovali pod vedením Sama, prišli na víťaznom poli k nemu, pokľakli pred ním a jednohlasne zvolali:

- Bud' zdravý, Samo, drahý náš kráľ, a vďaka ti!

Samo bol nesmierne prekvapený a zaskočený. Po chvíľke ticha nakoniec so slzami v očiach povedal:

- Ďakujem vám za dôveru a ju prijímam.

Nastalo obrovské skandovanie na jeho slávu, ktoré nemalo konca kraja. Nielen to. Dvaja Sloveni ho vzali na ramená a niesli ho z bojového poľa za spevu ostatných Slovenov.

Samo sa natrvalo usadil medzi Slovenmi. Zriadil prvú nadkmeňovú spoločenskú organizáciu vojensko-obranného charakteru. Postupne tento zväzok rozvinul do veľmi dobrej, pevnej formy štátneho útvaru. Nuž a tento štát vošiel do dejín ako „Samovo kráľovstvo“ alebo „Samova ríša.“

Písal sa rok 623, keď vzniklo toto prvé slovenské kráľovstvo. Rozprestieralo sa na oboch stranách Dunaja. Na severozápade až za riekou Moravu na území moravského Slovenska a na juhozápadnej strane Dunaja až po Korutánsko. Jeho centrum bolo územie okolo dnešnej Bratislavy a Nitry. A pretože v tomto historickom období bola štátna organizácia jedným z hlavných faktorov etnogenézy, možno v ňom vidieť najstaršie korene slovenskej štátnosti. Samova ríša bola voľným kmeňovým zväzom založeným na základe dobrovoľnosti so značne nezávislými kmeňovými zväzmi, ktoré Samo, človek so širokým rozhľadom a prirodzenou autoritou, mohol úspešne zjednotiť do jediného homogénneho celku pod jedným velením a s jednou administratívou. Približne v tom istom čase, presnejšie roku 630, prišiel do Samovej ríše aj biskup Amandus, ktorý sa pokúsil pokrstiť slovenských obyvateľov a začal hlásať kresťanskú náuku. To bol pravdepodobne prvý pokus o obrátenie Slovenov na kresťanskú vieru. I keď sa mu podarilo pokrstiť niekoľko Slovenov, jeho činnosť sa nestretla s úspechom. Pozdejšie sa o to isté pokúsil sv. Rupert, apoštol Bavorov, ktorý taktiež nie veľmi uspel. Vcelku Sloveni Samovej ríše zostali aj naďalej pohanimi.

Kráľ Samo postupne zveľaďoval slovenské kráľovstvo. Pretože však vedel, že Avari, ale aj Frankovia sa budú určite snažiť znova si podmaniť Slovenov, sústavne ich na to pripravoval. Zorganizoval regulárne vojenské cvičenia, zdokonalil ich vojenský arzenál a na hraniciach kráľovstva rozostavil obranné hliadky, ktoré sledovali každý pohyb Avarov, ale i Frankov. Tieto rozhodnutia mu dali neskôršie za pravdu. Vo vnútri kráľovstva zveľaďil vzájomnú kooperáciu všetkých vodcov jednotlivých kmeňových zväzov, ktoré boli čiastočne autonómne. To samo osebe zrejme zohralo pozitívnu úlohu vo vývoji na spoločný prospech všetkého obyvateľstva. A tak samozrejme toto všetko prinieslo úctu a oddanosť občanov krajiny ich milovanému kráľovi.

Všetky organizačné aktivity sa veľmi skoro ukázali prospešné, keď sa roku 632 franský kráľ Dagobert rozhodol napadnúť Samove Slovensko v snahe podmaniť si Slovenov. Dôvodom sa vraj stala skutočnosť, že v Samovej ríši vo veľkom počte zavraždili a o majetok olúpili franských kupcov. Dagobert poslal k Samovi vyslanca Sychária s požiadavkou, aby za kupcov, ktorých jeho ľudia usmrtili a za tovar, ktorý si neprávom prisvojili, im Samo dal náhradu. Samo nechcel Sychária ani vidieť a nedovolil, aby pred neho predstúpil. Sycháriu sa preto preobliekol do slovenského odevu a predstúpil so svojimi ľuďmi pred Sama. Všetko, čo mu Dagobert prikázal, do detailu oznámil Samovi. Samo však odmietol škodu nahradiť a navrhol iné riešenie. Také, ktoré by urobilo zadosť sra-

vodlivosti. Sycháriu ako pochabý vyslanec a dokonca sa Samovi vyhrážal, že Samo a jeho ľudia sú povinní Dagobertovi slúžiť. Samo, samozrejme urazený, povedal:

- Aj pôda, ktorú máme, patrí Dagobertovi, aj my patríme jemu, pravdaže, ak s nami nariadi zachovávať priateľstvo?“

Sycháriu odpovedal:

- Nie je možné, aby kresťania (čiže Frankovia) uzatvárali priateľstvá so sluhami Slovenmi, čiže psami.

Samo sa skutočne napajedil:

- Ak vy ste Božími sluhami a my psami Boha, my sme si vzali dovolenie zubami vás roztrhať.

Po tejto roztržke Sychária vyhnali.

Keď teda Dagobertovo vojsko začalo plieniť časť slovenského územia, v rozhodnej bitke pri hrade Vogatisburg Samove vojská Dagoberta porazili a suverénne zvíťazili. Vogatisburg bol, zdá sa, centrom Samovej ríše. Bohužiaľ nemáme doteraz žiadne fakty, kde presne sa tento hrad nachádzal. Ale podľa všetkého je pravdepodobné, že to bola Bratislava.

Faktom, že Samo porazil Dagobertovo veľkú armádu, obrátil definitívne nezávislosť Slovenskej ríše. Ba čo viac, o nejaký čas trocha neskôr sa vypravil so svojou armádou až do Durínska, kde napadol Frankov a spôsobil im veľké škody. Túto situáciu dokonale využil vládca srbských Slovanov Dervan, ktorý taktiež povstal proti Frankom a pripojil svoje územie k Samovej ríši. Neskôr Samove vojská opätovne napadli okrajové oblasti Franskej ríše. Samovou zásluhou sa Slovenská ríša stala silným kráľovstvom, ktoré si vybudovalo veľký rešpekt v tejto stredoeurópskej oblasti.

No Samo popri štátnickej práci bol aj aktívny v rodinnom živote. Jeho dobrý osobný charakter, ktorý zohral dôležitú úlohu vo vzťahoch medzi ním a Slovenmi, sa prejavil aj v jeho rodinných vzťahoch. K svojim manželkám bol pozorný, jemný a spravodlivý. Rovnako k deťom. Postupne si vybudoval veľkú rodinu. Ako pohanovi nič mu nebránilo, aby nezveľaďil aj svoje mnohoženstvo. A tak postupne priberal do svojej rodiny nové manželky, až ich mal dvanásť. Boli to všetko pekné, mladé slovenské devy, o ktoré medzi Slovenmi nebola nikdy žiadna núdza. Nuž a tie mu samozrejme postupne rodili deti oboch pohlaví. Pretože manželky si Samo vždy uctil rovnakou mierou, tie ho tiež rovnakou mierou milovali a rovnako si ho vážili. Taktiež mu boli rovnako oddané. Podobne sa k nemu správali aj deti. Všetky miloval bez rozdielu. Dohromady mal päťnásť dcér a dvadsaťdva synov. Bola to skutočne veľká rodina. Napriek tomu, že bol nesmierne zaneprázdnený vedením veľkého Slovenského kráľovstva, vždy si našiel čas aj pre rodinu. Táto skutočnosť inšpirovala mnohých jeho vladkov, ktorí sa ho snažili napodobniť, a tak sa v slovenskej ríši postupom času vyvinula dobrá a vzájomne sa rešpektujúca slovenská pospolitosť.

Samo v spomienkach nesmierne vzáženel, keď si spomínal, že jeho kráľovstvo muselo sústavne viesť urputné boje s Avarmi. Tí sa chceli za každú cenu zmocniť prosperujúcej Slovenskej ríše. Tu mu prišla na um udalosť, ktorá sa jedného dňa udiala a nadhlo sa stala aj spoločenskou rozpravou dospelých aj detí. Na Samovej tvári sa znova uslašil úsmev.

Bolo to raz zjari, keď sa už roztopil všetok sneh a slnečné lúče ožarovali krajinu do

zlatožlta. Jedna z mnohých slovenských hliadok, roztrúsených po hranici kráľovstva, si všimla v diaľke veľkú skupinu slovenských bojovníkov prichádzajúcich zo severovýchodu. Čo bolo zvláštne, jej členovia neprichádzali ako obyčajne v skupine vzájomne sa rozprávajúcej vzpriamených bojovníkov, ktorí skončili svoju povinnosť a vracali sa domov so zbraňami zavesenými na ramenách. Títo Sloveni sa ku svojmu domovu prikrádali prikrčenými, so zbraňami pripravenými na boj. Členovia hliadky si uvedomili, že v tom musí byť niečo iné, a tak okamžite vyslali bežca k vojenským jednotkám, ktoré boli neďaleko. Jednotky sa pre istotu okamžite pripravili na nečakaný boj. Prikrádajúci sa si nevšimli, že z oboch strán sa k nim prikrádajú skutoční slovenskí vojaci, a keď ich konečne zbadali, mysleli si, že sú to ich kolegovia. Nechali ich prísť bližšie. No neboli to Sloveni, ale Avari prezelečení do slovenských odevov. Samozrejme okamžite na nich zo všetkých strán zaútočili a všetkých pobili. Tak skončila jedna z mnohých nepodarených snáh Avarov zničiť slovenské Samovo kráľovstvo.

No nielen Avari chceli zničiť Samovu ríšu. Aj Frankovia sa sústavne snažili poraziť Slovenov a urobiť si z nich vazalov.

Samo spomínal a čas od času si upil z občerstvujúceho nápoja.

Všetko, čo doteraz vieme, je zaznamenané vo Fredegarovej kronike. Ale vráťme sa k Samovi a jeho spomienkam.

Durínsky vojvoda, s ktorým Samo viackrát, no nie vždy úspešne bojoval, povstal proti svojmu kráľovi Sigibertovi. Vojvoda Rudolf povstal a zvíťazil nad Sigibertovým vojskom a zriadil si svoje vojvodstvo ako samostatný štát, zmieril sa so Samom a jeho Slovenmi. To bola jedna z ďalších udalostí, ktoré veľmi posilnili Slovenskú ríšu. Samozrejme, už za kráľa Sama malo Slovensko čulé obchodné styky s Byzanciou.

Dlhé spomínanie Sama unavilo. Cítil, že jeho čas skutočne prichádza, preto zavolať Mladicu, jednu zo svojich dvanásť manželiek, a požiadal ju, aby zvolala všetky manželky a deti. Taktiež ju požiadal, aby mu ešte raz priniesla ten dobrý nápoj, ktorý už dopil. Mladica mu rýchlo priniesla novú čašu nápoja a ponáhľala sa zvolať všetkých k jeho lôžku. Trvalo to dosť dlho, no Samo pomaly popíjal. Cítil, že dych začína byť trochu nepravidelný. Premáhal sa v nádeji, že všetci prídu k nemu prv než vypustí svoj posledný dych.

Konečne sa všetci zhromaždili okolo neho. Samo prechádzal zrakom pomaly z tváre na tvár a keď skončil, hodnú chvíľu mlčal. Nakoniec pomaly a so slabým úsmevom povedal:

- Som nesmierne rád, že som mal ešte raz šancu vidieť vás všetkých pokope. Nesmierne vás milujem. Som na vás hrdý. Ďakujem vám, manželky moje drahé, že ste ma požehnali takými krásnymi deťmi, dievčatami a chlapcami. Bude teraz na vás, chlapci moji, koho si s pomedzi seba vyberiete ako môjho nástupcu. Dúfam, že bude viesť naďalej s úspechom toto predrahe kráľovstvo a jeho dobrý a pracovitý ľud. Verte mi, urobil som všetko, čo bolo v mojich silách, aby táto krajina a jej ľud boli rešpektovaní všetkými statočnými občanmi sveta. Dúfam a verím, že tento ľud na mňa nezabudne. Mój čas odchodu je tu. Prosím vás, milujte sa navzájom... a... nezabudnite na mňa.

Všetky jeho deti stáli ako v šoku, ticho a bez pohybu, s očami plnými slz zabodnutými do jeho tváre. Samo ešte raz prešiel pohľadom po blízkych tvárach, až mu naostatok klesli viečka a zatvoril oči. Po krátkych chvíľach vydýchol naposledy.

Kresby: Tibor Kovalik

V nezvykle preplnenej zrkadlovej sále Divadla Jána Palárika v Trnave sa v poslednú januárovú nedeľu uskutočnil spomienkový večer na významného básnika a trnavského rodáka pod názvom: „Miroslav Válek 2011“. V štandardne kvalitnej dramaturgii scenáristsky i moderátorsky uvádzala program Miroslava Čibenkova, ktorá mala tentoraz vynikajúcu predlohu - dva tucty zhudobnených veršov básnika. V súčasnej rozporuplnej politike, ale aj umeleckej atmosfére bola

interpretačnom podaní Kamila Mikulčíka zhudobnené Válkove básne Kaplnka, Dáma so závojom, Šachy, Svadba, Električka, Zápalky a Sklamanie. Navyše Barbora Baszová prespievala aj dve zhudobnené Válkove básne pre mládež Konik a Okienko. Jej kolega z trnavského divadla Miro Beňuš predniesol básne Kalendár, Zima a Ráno.

Okrem dominujúcej poézie a novej hudobnej kreácie sa súčasťou spomienkového večera na Miroslava

Válkove verše plné hudby

táto divadelná kaviareň odvážnym posunutím v spoločenskom myslení. A možno smelo povedať, že tento odvážny pokus sa v plnej miere vydaril. Prítomné boli viaceré osobnosti z literárnej, ale aj hudobnej branže, medzi ktorými bola aj dcéra básnika, publicistka, literátka a prekladateľka Miroslava Vallová.

Ako to všetko začalo? Nuž treba sa poobzrieť zopár rôčkov dozadu, keď sa na stránkach našich médií rozorvala nekompromisná polemika, ktorej cieľom bolo rozštvrtiť meno, ale najmä dielo tohto skvelého básnika, bez ktorého by sa dejiny slovenskej poézie v druhej polovici minulého storočia rozhodne nezaobišli. Vtedy, kdesi v ústraní inšpiratívne nasával Válkove verše z jeho piatich básnických zbierok dnes už diecézny organista a skladateľ Stanislav Šurin. No nebolo to preto, aby s nimi vystupoval na kultúrnych večierkoch. Precítil, že z tejto skvelej básnickej hmoty vyžaruje niečo navyše - hudba! A tak sa postupne pustil do zhudobnenia blízkych Válkových básní. Neskôr sa zrodila myšlienka dať tomuto snaženiu profesionálnu podobu. Hudobnej predlohy sa ujal s plnou vervou skladateľ a multiinstrumentalista Stanislav Palúch. Postupne premietol zhudobnené básne do koncertnej podoby. Kým bude ukončená nahrávka na CD, bolo vhodné odskúšať si reakciu publika na tento, dnes už úspešný, umelecký zámer.

Prijemná atmosféra zrkadlovej sály trnavského divadla vytvorila skvelú kulisu pre podujatie, ktorého dramaturgia nemala konfrontačný podtext. Profesionálne hudobné zoskupenie v zložení kontrabas Robert Ragan, klavír Klaudius Kováč, bicie Peter Stolárik s hudobným aranžmánom Stanislava Palúcha gitara a husle vykúzlilo skutočnú atmosféru jazzového koncertu. Postupne odzneli v skvelom

Válka stali aj vystúpenia pozvaných hostí tohto programu. Stanislav Šurin ako autor hudby sa publiku zdôveril so svojimi empatiami k veršom tohto básnika. V súčasnosti regenschori trnavskej diecézy presvedčil prítomné publikum, že jeho kompozičná autorská dráha má správne smerovanie. Ďalším hosťom večera bol Peter Horváth, ktorý ako dlhoročný pracovník Ministerstva kultúry SR bol i v osobnom kontakte s ministrom Váikom. V konvolúte spomienok akcentoval najmä Válkove počiny, ktoré prispeli trnavskej kultúre, ako napríklad jeho spoluprácu s trnavskou básnickou skupinou konkretistov (J. Ondruš, J. Stacho, J. Mihalkovič, E. Feldek, J. Šimonovič), či podiel Válka na obnovení divadelnej tradície mesta zriadením Divadla pre deti a mládež v Trnave (1974), ale aj pozitívny prístup Váikovo ministerstva pri zriadení samostatnej cirkevnej provincie so sídlom v Trnave so súčasným menovaním biskupa a neskôr arcibiskupa (1977).

Reprezentant mladšej generácie slovenských básnikov Erik Ondrejčíka sa svojím bezprostredným vystúpením publiku zdôveril o úprimnej inšpirácii básnikom Váikom vo svojej tvorbe. Projekt finančne podporil Trnavský samosprávny kraj a jeho ďalšie reprízy v iných mestách sa očakávajú.

Ubehlo dvadsať rokov od úmrtia básnika Miroslava Válka. I napriek mnohým nepremysleným pokusom niektorých kruhov o pretrvávajúcu diskreditáciu tohto básnika by sme sa mali skončiť s opakujúcou sa schizofrénou a každých dvadsať rokov „odpisovať z dejín“ jednu generáciu za druhou. Slovensko nemá na výpredaj skutočných umelcov, ale nie každý umelec zostáva inšpiráciou pre nasledujúce generácie. Válek takouto osobnosťou, zdá sa, zostáva. Komu bola daná do vienka „nesmrteľnosť“, márne sú pokusy mu ju zobrať.

- peho

Zo Švajčiarska prišla správa, že v pondelok 31. januára 2011 odobrala sa v 92. roku svojho života do večnosti v kláštore Fahr (Aargau) známa poetka Silja Walterová, rehoľným menom Sr. Maria Hedwig.

Silja (Cecília) Walterová pochádzala z rodiny švajčiarskeho nakladateľa, spisovateľa a člena Národnej rady Otta Waltera. Narodila sa ako druhá z ôsmich sestier 23. apríla 1919 v Rickenbachu pri Oltene. Mala i jedného brata, spisovateľa Otta F. Waltera. V rokoch 1933 až 1938 navštevovala učiteľský seminár Bernarda v Menzingene. Potom študovala literárnu vedu na univerzitách vo Freiburgu (Fribourg) a Bazileji, ale štúdiá pre životnebezpečné pľúcne ochorenie nedokončila. Už vtedy písala básne. Prvé uverejnila roku 1944. O štyri roky nato sa rozhodla vstúpiť do kláštora benediktínok vo Fahre. Dňa 11. októbra 1949 zložila prvé rehoľné sľuby. V tomto kláštore žila až do svojej smrti, teda viac ako 61 rokov.

Z pera Silje Walterovej (uverejňovala pod týmto menom) vzišlo viac ako 60 publikovaných literárnych diel. Popri početných lyrických tituloch písala aj prózy, mystériové hry a divadelné drámy, oratóriá a významné teologické texty. Vo freiburskom nakladateľstve Paulusverlag vyšlo, počnúc rokom 1999, desať zväzkov jej zobrazených diel a k autorkinej deväťdesiatke (2009) jej autobiografia Das dreifarbene Meer (Trojfarebné more).

Medzi čitateľsky najúspešnejšie knihy patria jej „svetské“ diela. Bestsellerom sa stala napríklad kniha rozhovorov Eine Insel finden (Nájsť ostrov, 1984). Jedným z po-

Silja Walterová s lýrou už v nebi

sledných diel Silje Walterovej je spirituálna hra Haus der neuen Schöpfung (Dom nového stvorenia), prvý raz predvedená roku 2006. Toto dielo rozpráva o pohnutej 150-ročnej histórii Ingenbohlských sestier, najväčšej ženskej rehole vo Švajčiarsku. Dáva spoznať tvorivú intuíciu rehole v jej nasadení pre ukrátených, čo hudobne podmaľuje bohaté vokálne a instrumentálne obsadenie pod taktovkou skladateľa Carla Rüttho.

Pre svoju hlbokú duchovnosť i poetický výraz nachádza literárne dielo Silje Walterovej bohatý ohlas kultúrnej verejnosti v nemeckej rečovej oblasti. Za svoju tvorbu si autorka vyslúžila viaceré ocenenia, ako napríklad ceny mesta Zürichu za literatúru a kultúru, dvakrát

(1956 a 1992) cenu Švajčiarskej Schillerovej základny za celkové dielo a dostala aj cenu za umenie Solothurnského kantónu. Stala sa čestnou občiankou Rickenbachu, Würenlosu a Mümliswilu-Ramiswilu.

Niektoré verše Silje Walterovej vyšli časopisecky v prekladoch aj na Slovensku. Báseň, ktorú tu prinášame, napísala ako piesňový text pre kostol v Heidelbergu (na vysvetlenie: ide o kostol, čo má za patrónky Teréziu Ávilskú, Teréziu z Lisieux, Teréziu Benediktu čiže Editu Steinovú a Matku Teréziu z Kalkaty). V tejto piesni sa autorka podarilo včleniť štyri svätice do jedného obrazu.

TEOFIL KLAS

Silja Walterová

Tereziánska pieseň

Stvoril si nás, Bože,
žeby sme ťa chválili,
veď len ty si svätý,
veľký, vznešený.
Velebia ťa hviezdy,
ospevujú anjeli,
s Teréziou aj my
tuná na zemi.

Boh, ten sám nám postačí.
Boh, ten sám nám postačí.

Srdce tvoje hrad je,
Terézia, presvetlý;
osvedč, jak sa v čase
kráča do svetla.
Sprevádzaj nás radou,
kroky nám ňou pretepli:
Nech nás nevystrašia
nikdy tiene zla.
Boh, ten sám nám postačí.
Boh, ten sám nám postačí.

Hľadáme ťa, Bože,
lebo ty si našiel nás.
V Terézii planú
Ducha plamene.
Združil si v nej nebo
so zemou tak v jase krás,
ako poznať dávaš
v pravde zjavenej:
Boh, ten sám nám postačí.
Boh, ten sám nám postačí.

Srdcom, láskou tu byť
chcela si, ó, Terezka,
srdcom prostred Cirkvi,
láskou uprostred.
S Ježišom ťa hrýzla
odlúčenosť nebeská,
a tak nocou dávaš
piesni múdro zniet':
Boh, ten sám nám postačí.
Boh, ten sám nám postačí.

Zdrav buď, Benedikta,
Terézia od Kríža,
toho kríža v mukách,
na ňom visel Pán.
Za Baránkom šla si,
za obetou Ježiša.
Na obetu zmiernu
povzbuď myseľ nám.
Boh, ten sám nám postačí.
Boh, ten sám nám postačí.

Matka Terézia,
na rukách si vnášala
v tých, čo umierali,
Pána cez prah dňa.
Prebývaš dnes v sláve:
milosrdná láska, hľa,
skrže teba prúdi
z Boha, prevratná.
Pros, nech Boh nám postačí.
Pros, nech Boh nám postačí.

Preložil TEOFIL KLAS

Kamil Mikulčík spieva zhudobnené verše Miroslava Válka

(Dokončenie z 1. strany)

Voda je teda fenomén, od ktorého závisí bytie či nebytie všetkého živého. Voda je nenahraditeľným prvkom existencie človeka. Voda je veľkým pomocníkom, ale i trestajúcim živlom.

Už v Mojžišovej knihe Genezis, v siedmej kapitole, je popísaná povodeň: „...a vody náramne zmohtnuli na zemi a pokryli sa všetky, i tie najvyššie vrchy, ktoré boli pod celým nebom.“ Boh potrestal neposlušnosť ľudí. Tu je opodstatnená otázka, aká bude odplata za hriechy súčasníkov, nielen proti vode?

Voda je životodarný zdroj a zároveň jeden z najvýznamnejších námetov a inšpiračných zdrojov, výtvarného umenia, hudby. Krásne fontány, obrazy, sochy vyjadrujú život s vodou. Je obdivovaná nielen pre jej čaru a zákrasy, ale aj preto, že je symbolom života a pokoja, symbolom plodnosti.

Je dobré rozumieť vode v jej mnohorakosti. Chápať ju celistvo v ekonomických, ekologických, zdravotných, sociálnych i kultúrnych súvislostiach. Voda predstavuje nemieme cenné dedičstvo a povinnosťou nás všetkých je zachovávať a chrániť ho pre nasledujúce generácie. Veď jej množstvo a kvalita rozhodujúcim spôsobom ovplyvňujú úroveň spoločnosti a jej rozvoj.

Rozoznávame dva druhy vôd - povrchové a podzemné. Povrchové vody v množstve 96% územia SR patria k úmoriu Čierneho mora, 4% k úmoriu Baltického mora.

Jediným zdrojom vody v našich tokoch sú atmosférické zrážky. V dlhodobom priemere pramení na slovenskom území 398 m³ s-1 vody. Poloha Slovenska na hydrologickej streche strednej Európy spôsobuje, že až tretina vôd, ktoré tu vznikajú, odteká za hranice. Hydrologický režim Slovenska charakterizuje veľký pozdĺžny sklon riek s prudkým odtokom, najmä veľkých vôd. Zároveň však vodohospodársku bilanciu niektorých regiónov významne ovplyvňuje „import“ vody prostredníctvom riek, ktoré pritekajú na územie SR.

Problémy spôsobované nestálosťou prietokov a vysokou mierou povrchového odtoku si vyžadujú regulačné opatrenia. Snahou slovenských vodohospodárov bolo a je zachytiť čo najväčšie množstvo vody v povodí a prerozdeliť ho tak, aby sa podľa potreby dalo využiť počas celého roka. Na tento účel slúžia predovšetkým vodné nádrže. Ich základnou úlohou je regulovanie prietokov tokov, hlavne zvýšenie minimálnych prietokov a zníženie maximálnych povodňových prietokov. V súčasnosti je na Slovensku vybudovaných 54 veľkých vodných nádrží (nad 1 milión m³) so sumárnym celkovým ovládateľným objemom 1 890 mil. m³.

Termín podzemné vody sa používa na súhrnné označenie podzemných a pôdných vôd.

Slovensko disponuje pomerne veľkými zásobami podzemných vôd. Ide o všetky druhy vôd v podzemí, ktoré vytvárajú súvislú hladinu. Prírodné zdroje podzemných vôd podľa sumarizácie k 1. 1. 2002 predstavovali priemerne 146,7 m³ s-1, z čoho je využiteľných cca 51,9%. Bohaté zdroje sa nachádzajú najmä v kvartérnych náplavoch horného Žitného ostrova a vo vápencovom dolomitických horninách viacerých pohorí stredného Slovenska a Slovenského krasu. Zároveň však geologické pomery veľkej časti krajiny, napríklad východného okraja Podunajskej nížiny, juhu stredného Slovenska a väčšiny východného Slovenska, nie sú priaznivé pre vytváranie významnejších akumulácií

podzemných vôd. Z hľadiska kvality podzemných vôd sú najviac znečistené nížinné oblasti. Najmenej znečistené sú oblasti stredoslovenských neovulkanitov a riečnych náplavov Torusy, Belej, Strážovských vrchov a Turčianskej kotliny. V podunajskej nížine sú horné vrstvy podzemných vôd znečistené komunálnym a poľnohospodárskym znečistením. Pre účely zásobovania pitnou vodou sa voda musí čerpať z nižších hori-

zontov, kde dosahuje kvalitu vyhovujúcu na pitné účely.

Za súčasť podzemných vôd sa považujú aj geotermálne vody, ktoré sa nachádzajú prevažne v hlbších vrstvách zemskej kôry. Využívajú sa väčšinou na rekreačné účely v termálnych kúpaliskách, na vykurovanie skleníkov a fóliovníkov, v niektorých prípadoch aj na vykurovanie bytových a nebytových priestorov. Slovensko je mimoriadne bohaté na zdroje minerálnych vôd vhodných na liečebné účely a ako minerálne stolové vody. Zdokumentovaných je okolo 1470 výverov minerálnych vôd, pričom kapacita najvýznamnejších z nich dosahuje viac ako 700 l s-1.

Pôdne vody, ako súčasť malého kolobehu vody, sa zhromažďujú v tzv. nenasýtenej (prevzdušnenej) vrstve pôdy, medzi jej povrchom a súvislou hladinou podzemných vôd. Sú významnou zložkou prírodného prostredia a ako priamy zdroj vody pre vegetačný kryt aj kľúčovým výrodným činiteľom v poľnohospodárstve a lesníctve. Ich celkový objem na Slovensku v poľnohospodárskej a lesnej pôde sa odhaduje na viac ako 8 miliárd m³, čo je viac ako dve tretiny priemerného ročného povrchového odtoku z územia SR. Na rozdiel od podzemných vôd sa s pôdnymi vodami neuvažuje ako so súčasťou zdrojov využiteľných na vodohospodárske účely.

Podľa článku 4 ústavy podzemné vody a vodné toky, podobne ako prírodné liečivé zdroje a nerastné bohatstvo, sú štátnym vlastníctvom. Väčšinu tohto bohatstva spravujú a jeho racionálne využívanie zabezpečujú štátne vodohospodárske organizácie.

Vodné hospodárstvo je odvetvím, ktoré pre spoločnosť zabezpečuje nezastupiteľné úlohy v oblasti ochrany územia pred povodňami, zásobovania obyvateľstva, priemyslu a poľnohospodárstva pitnou a úžitkovou vodou, ochrany povrchových a podzemných vôd pred znečistením. Spravuje vodné toky a objekty na nich, vodovody, kanalizácie, čistiťarne odpadových vôd, podieľa sa na tvorbe a ochrane prírodného a životného prostredia.

Ak sa zamýšľame nad globálnymi pohľadmi na vodu, nielen pitnú, potom musíme brať do úvahy, že sa stretáme s inými názormi na východe ako na západe, na severe ako na juhu. Je to ten povestný uhol pohľadu. Len v jednom sa rôzne názory zhodujú alebo sú si blízke. V otázke prežitia. To nie je možné bez vody, ktorej je dostatok, lenže nie je rovnomerne rozložená. To vytvára ono rozdelenie, ktoré som spomínal. Ono určuje nielen stupeň úcty k vode, ale i mieru naliehavosti s ňou hospodáriť. Budúcnosť bude nástojčivo nastoľovať prehlbovanie vzťahu k tejto daryni života, pretože sa bude čoraz viac stávať problémom z rôznych príčin. Často bude i objektom mocenských záujmov, ovládnutia susedov i sveta.

Toto množstvo vody je v neustálom kolobehu. Nie je zhromaždené len v tekutom skupenstve, ale v

plynnom i pevnom. Vývoj vo svete jednoznačne svedčí o raste spotreby vody a o jej narastajúcom nedostatku. Mylná je domnienka, že problémom je iba pitná voda. Problémom je voda ako taká, raz jej je veľa, inokedy nedostatok. Tento problém zasahuje celý svet. Očakávané otepľovanie našej planéty tento problém ešte znásobí. Je opodstatnený predpoklad extrémizácie zrážok a z toho vyplývajúce

nadsadene aj ako „strecha Európy“. Pri pohľade na mapu nášho územia zistíme, že len jedna vodnatosťou významná rieka, Dunaj, k nám priteká. V priemernom vodohospodárskom roku pretečie Dunajom v Bratislavskom profile 69,4 mld. m³, to jest takmer dvojnásobok spadnutej vody na územie Slovenska. Vody prameniace na našom území odtekajú, veľká časť bez toho, aby sme ich vodu využili. Nedostatok

využívajú vodohospodárskymi dieťmi. 83% slovenského obyvateľstva je zásobovaných pitnou vodou z vodovodu, čo je pod priemerom vyspelých európskych štátov. Tento údaj je priaznivejší v mestách ako na vidieku. Nie sme na tom zle, k spokojnosti však ešte čo-to chýba. Najmä na východnom Slovensku, hoci práve tu sa urobili v povojnovom období rozsiahle vodohospodárske zásahy... Východné Slovensko má v porovnaní s ostatnými oblasťami Slovenska najnižšie percento obyvateľstva napojeného na verejný vodovod, najnižšiu kanalizačnú sieť a najmenší odber vody z vodovodov. Takýto stav treba zmeniť, najmä v záujme zdravia obyvateľstva. Všade na svete spotreba vody stúpa. U nás klesá, v niektorých oblastiach je už pod úroveň hygienickej potreby, stanovenej Organizáciou Spojených Národov (100 l na osobu a deň). Využíva sa hygienicky závažná voda. Prečo je to tak? Stačí sa pozrieť na účet za vodu. Od roku 1990 sa vodné a stočné zvýšilo na viac ako 70 násobok a prekročilo už cenu 60.- Sk za m³. Pri odporúčanej spotrebe 200 l na osobu a deň by to činilo 6,0 m³ za mesiac, to jest 360.- Sk mesačne za osobu.

Všobecne sa vie, že používanie vody, nespĺňajúcej hygienické

Fenomén voda

katastrofálne povodne a ich horší opak - nedostatok vody. Preto sa fenoménom vody sa treba zaoberať komplexne, na vedeckej a overenej úrovni. Najmä tu nemá miesto šarlatánstvo, ktorému sa u nás dáva i v médiách neprimeraný priestor.

Krátko po začiatku 20. storočia žila na zemi 1 mld. 400 mil. obyvateľov. V roku 1960 vzrástol počet obyvateľov na 3,0 mld. V septembri roku 1999 sme sa už stretli s údajom 6,0 mld. Každý z týchto obyvateľov chce piť, jesť, dodržiavať hygienu, byť ochránený proti povodňam, ale zabezpečený aj pre prípad sucha.

Slovensko označujeme trochu

kvalitou vyhovujúcej pitnej vody nie je ani u nás pojem neznámy, výraznejšie na východnom Slovensku. Cele Slovensko nie je možné zásobiť zo zdrojov podzemných vôd a vonkoncom nie bez rozhodujúcich vodohospodárskych stavieb.

Na Slovensku máme 24 tisíc vodných tokov, rôznej veľkosti a vodnosti. Podľa dlhodobého priemeru ročne nimi odtečie bez úžitku 12,6 miliárd m³ vody. Pri ročnom priemer zrážok 812 mm spadne na Slovensko 39, 823 miliárd m³ dažďovej vody. V uvádzanom množstve odteká tokmi, ďalšia sa vyparuje a infiltruje. Vodohospodári ju

Snímka: Ján Motulko

normy, a takisto nedostatočná hygiena, spôsobuje špecifikované i nešpecifikované druhy ochorení. Týmto by sa mali zapodievať pracovníci sociálnych inštitúcií, ale najmä ministerstvo zdravotníctva. Treba im pripomenúť, že z liečenia je najlacnejšia prevencia.

Ešte náročnejší na spotrebu vody je priemysel. Len málo sa v širokej verejnosti vie o tom, že na úpravu jedného litra mlieka treba 4 až 6 litrov vody, na vypratíe 10 kg suchej bielizne spotrebujú práčovne 400 až 600 litrov vody. Milovníci piva sotva vedia, že na hektoliter tohto moku treba 1000 až 2000 litrov vody. Neustále rastie spotreba vody aj v poľnohospodárstve, jedným z dôvodov je i extrémizácia klimatických podmienok.

Vodné hospodárstvo v roku 1990 stratilo rezortné ministerstvo. Odvtedy je chudobným príbuzným, do roku 2004 na ministerstve pôdohospodárstva a v súčasnosti na ministerstve životného prostredia. Do vodného hospodárstva sa neinvestuje. Štát si neplní povinnosť ochrany území, životov a zdravia obyvateľstva. Dlhú dobu sa nepretržite zvyšuje. Dôsledky sa dostavia, nenechajú na seba dlho čakať. V súčasnosti doplácame na zanedbanie vybudovaných vodohospodárskych zariadení, na neodbornú urbanizáciu v trasách povodí, na nedodržiavanie hygieny v povodí a najmä na nečistenie korýt riek, ktoré sú často zarastené. Tok má v prvom rade funkciu odvedenia povodňových prietokov.

Počet obyvateľov na zemeguli rastie a spotreba vody neustále stúpa. Zásoby podzemných vôd využiteľné na zásobovanie obyvateľstva ubúdajú, okrem iného v dôsledku anorganického a organického znečisťovania. Ak sa tento trend nezmení, do roku 2025 sa dvaja z troch ľudí budú stretávať s nedostatkom vody. Zmyslupnejšie a hospodárnejšie nakladanie s vodou sa stáva nevyhnutnosťou. Lepšie využitie a rozloženie vody je v princípe možné, a to je veľká výzva pre ľudstvo 21. storočia, vyžaduje však investície. Všeobecne na tento účel nie sú.

Zásobovanie obyvateľstva na Slovensku, ale i v prevažnej časti sveta, nie je možné iba zo súčasných zdrojov podzemných vôd. Treba zachytiť väčšinu spadnutej vody na území. Akumulovať ho, a to každým prístupným spôsobom, či už lesotechnickými úpravami, či správnym obhospodarovaním pôdy, ale najmä výstavbou akumulačných priestorov.

Ak by mocní tohto sveta mali za prioritu svojho konania starostlivosť o dobro ľudstva, nemuseli by sme sa obávať o zabezpečenie ľudstva a prírody dostatkom vody.

Vodné zdroje môžeme vo všeobecnosti rozdeliť na prírodné (rieky, jazerá, pramene a i.) a umelé (vodné nádrže - povrchové, ale i podzemné). Výhodou prírodných zdrojov je, že sú lacné a často majú aj bez úpravy primeranú kvalitu. Ich nevýhodou je však veľká rozkolísanosť v disponibilnom množstve. Pritom často max. vodnosť nekorešponduje s požiadavkami na odber vody v danom mieste i čase. To znamená, že kapacita prírodného zdroja je v istom čase nevyužitá, inokedy je výrazne menšia ako okamžitá potreba vody.

Pre umelé vodné zdroje nádrže je

charakteristické, že vďaka svojej akumulačnej schopnosti umožňujú dočasne uskladniť prebytky vody (počas povodní), ktoré sa neskôr využijú na krytie deficitu (v čase sucha). Nádrže teda regulujú odtokový proces vody v prírode a tým odstraňujú nesúlad medzi jej obecným prirodzeným výskytom v priestore a čase a potrebou vody v danom mieste.

Túto regulačnú schopnosť nádrží poznali už kultúrne vyspelé štáty a národy v staroveku: Egypt, Babylónia, India, Irán, Irak, Izrael, Čína. História výstavby nádrží a priehrad je temer päťtisícročná. V tejto súvislosti sa uvádzajú ako najstaršie dve egyptské nádrže: Meris (bočná nádrž Nilu) a EL Kafara z obdobia 2600-2900 pred Kr. Nádrž An-fengtang, vybudovaná ako zdroj závlahovej vody v Číne v roku 600 pred Kristom, slúži dodnes. Prvé zmienky o stavbe nádrží na území Európy sú mladšieho dátumu z 2. a 3. storočia po Kr. a pochádzajú zo Španielska a Talianska. Bohatá je aj história nádrží na Slovensku, kde v období 16.-19. storočia vznikla jedinečná sústava, viac ako 50 nádrží. Voda v nich akumulovaná slúžila banským účelom a determinovala technický rozvoj tohto strediska ťažby zlatostrieborných rúd. Sústava je zaujímavá ako z vodohospodárskeho hľadiska (využívanie cudzieho povodia), tak aj z konštrukčného hľadiska (odvážne štíhle zemné priehrady, výšky H = 8 až 30m). Oba tieto technické atribúty sústavy boli ocenené zaradením nádrží štiavnickej vodohospodárskej sústavy do súpisu kultúrno-technických pamiatok UNESCO. Tieto historické diela sú zdrojom inšpirácie riešenia vodohospodárskych problémov i v súčasnosti.

Súčasná vláda prijala Program revitalizácie krajiny a integrovaného manažmentu povodí SR ako reakciu na povodne posledných období. Základná koncepcia „Programu“ predpokladá vytvoriť zádržný objem zrážok v prirodzenej vegetácii a v pôde, vhodným obhospodarovaním jeho pôdy a tiež vytvorením jednoduchých prehrádzok z vegetačného materiálu v horizonte 6-10 rokov v sieti malých korýt. Takto sa podľa realizačného projektu má vytvoriť zádržný objem zrážok o objeme 250 mil. m³ celkovým nákladom 1 mlrd. eur Program bol pripravený bez širšej odbornej a vedeckej diskusie.

Odborníci z vedných odborov hydrologie, klimatológie, geológie, vodného hospodárstva na základe analýzy výskytu historických povodní poukázali na fakt, že navrhované opatrenia v projekte nie sú postačujúce a ani po úspešnej realizácii nezabránia povodňam a suchám.

Analýzy objemu zrážok, odtoku, ich časového priebehu a stavu zasiahnutých povodí potvrdzujú, že katastrofické prípady povodní - ako veľkého plošného rozsahu, tak aj v malých povodiach - sú zapríčinené jednoznačne veľkým úhrnom zrážok vysokej intenzity na povodia dostatočne nasýtené predchádzajúcimi zrážkami. Posledných 15 rokov (okrem roku 2003) bolo na Slovensku mimoriadne bohatých na zrážky. Tieto nadpriemerné úhrny zrážok sú hlavnou príčinou povodní za posledných 15 rokov.

Zrážkový úhrn v SR v roku 2010 vysoko prekračuje doteraz namerané hodnoty. Z vývoja koeficientu odtoku z celého územia SR vypočítaného z údajov SHMÚ za obdobie 1993-2008 je zrejme, že dochádza k vyššiemu zadržaniu vody na území SR (dopĺňajú sa podzemné vody, v posledných desaťročiach sa

zvýšila lesnatosť a dochádza k vyššiemu výparu z územia SR).

Často opakované tvrdenie, že voda sa v posledných rokoch na území Slovenska menej zadržáva a vo zvýšenej miere odtéká z územia SR, merané údaje nepotvrdzujú.

Do výstavby vodných diel Liptovská Mara a Orava sa väčšie povodne na dolnom Váhu vyskytovali v priemere každé štyri roky. Správy o povodiach v Liptove sa zachovali už od 16. storočia. Katastrofické povodne sa v minulosti na Liptove vyskytovali približne raz za 35-50 rokov.

Základný predpoklad, na ktorom je založený „Program revitalizácie krajiny a integrovaného manažmentu povodí SR“, je, že povodie toku v prirodzenom stave, nenarušenom činnosťou človeka, môže zadržať výrazný objem vody z prívalečných dažďov. Ide o ďalší neoverený mýtus. Táto predstava odporuje skúsenostiam z početných historických povodní, ktoré vznikli i v povodiach, kde vegetačný kryt, urbanizácia, cestná sieť a ďalšie civilizačné faktory - dnes často označované za hlavných pôvodcov povodňových katastrof - boli pôvodné, nenarušené. Ani zdravý „vodohospodársky účinný“ vegetačný kryt zalesneného alebo poľnohospodársky využívaného povodia nie je schopný zadržať viac ako malú vrstvu (do 10 mm) zrážkovej vody. Aj vysušený pôdny

profil priemernej hĺbky, najmä na nepriaznivom geologickom podloží (flyš), má obmedzenú pórovitosť. Pritom vsakovacia rýchlosť do vysušenej prirodzenej lesnej aj lúčnej pôdy dosahuje len zlomok intenzity krátkodobých prívalečných zrážok a exponenciálne klesá s časom. Prebytok vody je tak zdrojom priameho povodňového odtoku.

Úplná ochrana pred následkami povodní, akými boli na Slovensku, na Morave a v Poľsku povodne v lete 2010, na Morave v roku 1997, nie je možná. Je nutné však konať, aby sa znížilo možné ohrozenie ľudí a majetku.

Pri nemožnosti aktívne zasiahnuť do procesov podmieňujúcich vznik, časový a miestny výskyt a úhrn prívalečných zrážok, sú len dve možnosti, ako predchádzať povodňovým škodám z prívalečných zrážok. V prvom rade je možné dočasne zadržať časť prívalečných zrážok v povodí, a ďalej ide o možnosť včasného a neškodného odvedenia nezachytených zrážok cez riečnu sieť z povodia. Protipovodňová ochrana a ochrana pred suchom musí byť preto tvorená komplexom všetkých možných opatrení. Starostlivosť o krajinu, hradenie bystrín a vodozádržné opatrenia pri výstavbe sú iba jednou časťou opatrení. Základom však vždy ostane technické riešenie. Ta-

kými sú napr. výstavba suchých poldrov, nádrží na horných tokoch riek, udržiavanie prietočnosti korýt a ďalej integrovaný záchranný systém a predpovedná povodňová služba. Iba takto budovaný protipovodňový komplex opatrení môže priniesť zvýšenie stupňa ochrany obyvateľstva a zníženie povodňových škôd. Týmto opatreniam sa však v schválenom „programme“ vôbec nevenuje pozornosť.

V navrhovanom a vládou schválenom programe je predpokladaný náklad jednej miliardy eur. Za tieto prostriedky sa dá urobiť skutočne dosť. Kde a koľko, by najlepšie vedeli povedať vodohospodári, ktorí naše vodné toky spravujú a zodpovedajú za ne zo zákona. Inak často vyjadrované odvolávanie sa na schválený program môžu vzbudiť mámu nádej obyvateľov postihnutých oblastí na budúcu ochranu pred povodňami.

Som presvedčený, že súčasný zasahovanie samozvaných „odborníkov“ do problematiky vody budú kompetentní činitelia prehladať a podporia komplexné odborné riešenie vodohospodárskych problémov v krátkej dobe. Voda nenechá bez trestu neodborné zásahy a zanedbanie nutných úprav. Aj vo vodnom hospodárstve platí niekoľkonásobne, že škodám treba predchádzať. Je to lacnejšie a zodpovednejšie.

JULIUS BINDER

KULTÚRA Č. 5/2011 VYJDE S DÁTUMOM 9. MAREC 2011

KULTÚRA
DVOJTÝŽDENNÍK ZÁVISLÝ OD ETIKY
PREDPLATNÉ V ROKU 2011

Kultúra je dvoj týždenník pre kultúru, literatúru a myslenie o spoločnosti. Ponúka tradíciu inteligentnej publicistiky, ktorá sa hlási k jedinej závislosti dôstojnej človeka - závislosti od etiky. Okolo tejto závislosti sa neschádzajú ľudia, ktorí predávajú svoj talent a vzdelanie, ale tí, ktorí „zadarmo dostali“, preto aj „zadarmo dávajú“.

Vytvárajú tak platformu na diskusiu o významných otázkach slovenskej spoločnosti, jej koreňoch, tradícii, ale aj jej súčasnom stave, s dôrazom na mravnosť jej intelektuálnych elit.

Duchovný rozmer života jednotlivca a národa tvorí chrbticu nášho záujmu v čase, keď sa za mimikriou globalizujúceho sa sveta neraz skrýva potlačanie národných kultúr.

Kultúra nezápasi proti ničomu. Kultúra vedie zápas o niečo. Nepresviedčame, neagitujeme, nezastrašujeme. Inšpirujeme.

Darujte dobrým priateľom Kultúru! Prispejete tak k obrode národa a spoločnosti. Kto si predplatí Kultúru, investuje nielen do seba, ale aj do rozvoja svojej vlasti.

Objednať si môžete Kultúru v Slovenskej pošte, a. s., alebo aj na e-mailovej adrese Kultúry redakcia@kultura-fb.sk.

Jeden výtlačok v roku 2011 stojí 1,20 eur. V roku 2011 vyjde 21 čísel.

KULTÚRA

dvoj týždenník závislý od etiky

Vydáva Factum bonum, spol. s r. o. - Adresa vydavateľstva a redakcie: Sološnícká 41, 841 04 Bratislava. Tel./fax: 02/654 12 388.

Redakčná rada: *Július Binder* (predseda), *Anton Hlinka*, *Richard Marsina*, *Tibor Kovalik* (Kanada), *Vladimír Kubovčík*. - Šéfredaktor: *Teodor Križka*. - Cena jedného čísla je 1,20 € - Stánkový predaj: Mediaprint-Kapa, Pressegrasso, a. s. Objednávky na predplatné prijíma každá pošta a doručovateľ Slovenskej pošty, alebo e-mail: predplatne@slpostas.sk. Objednávky do zahraničia vybavuje Slovenská pošta, a. s.,

Stredisko predplatného tlače, Uzbecká 4, P.O.BOX 164, 820 14 Bratislava 214, e-mail: zahranična.tlac@slpostas.sk. - Telefonické predplatné: 02/54418102 alebo 02/54418091 - Registračné číslo EV 757/08. - Nevyžiadané rukopisy nevraciamy. E-mail: redakcia@kultura-fb.sk - www.kultura-fb.sk - Tento ročník vychádza s príspevkom Ministerstva kultúry SR - ISSN 1335-3470 (tlačené vydanie) ISSN 1336-2992 (online)

V tomto článku sa budeme snažiť poukázať na osobnosť Edvarda Beneša počas jeho pôsobenia vo funkcii ministra zahraničných vecí I. Československej republiky (ďalej ČSR), resp. prezidenta republiky. Hlavným zámerom článku je snaha načrtnúť vzťah Beneša k Slovákom a jeho miesto v elitárskom slobodomurárskom spoločenstve.

Edvard Beneš je kontroverzná osobnosť česko-slovenských dejín. Budúci československý prezident sa počas svojich štúdií vo Francúzsku zoznamil so slobodomurárskymi lóžami, ktoré ho zaujali svojou myšlienkou ovládnuť svet. Ako mladý, ambiciózný človek, túžiaci po moci sa zapojil do prvého československého odboja počas 1. svetovej vojny a stal sa blízkym spolupracovníkom generála Milana Rastislava Štefánika a Tomáša Gariqua Masaryka. Kvôli svojej fixnej idey vybudovať centralistický československý štát sa dostal do sporu so Štefánikom, ktorý bránil záujmy slovenského národa za jeho rovnoprávne postavenie v budúcom štáte. Ako víťaz spor sa vyhrotil po tom, ako Štefánik v jednom rozhovore požiadala Beneša, aby predložil účet za hospodárenie s peniazmi amerických Slovákov, ktoré boli určené pre zahraničný odboj. Keďže Beneš nevedel odpovedať na túto otázku bolo zrejmé, že sa bude chcieť zbaviť nepohodlného človeka, ktorý ho chcel postaviť pred československý súd za spreneverenie značnej časti peňazí. Známa letecká nehoda, pri ktorej zahynul generál Štefánik, nebola dielom náhody, ale úkladnej vraždy, ktorú mal na svedomí Beneš a jeho francúzski spojenci, ktorí sa obávali talianskeho vplyvu pri budovaní československej armády. Podľa dohody medzi Československom a dohodovými mocnosťami malo byť totiž Slovensko oslobodené talianskou armádou. Týmto činom sa Beneš zapísal do histórie ako politik, ktorý budoval svoju kariéru na vražde svojho bývalého priateľa.

Benešova úloha v začiatkoch zrodu Československého štátu a jeho postoje

Legitímácia Edvarda Beneša - doklad o členstve v slobodomurárskej lóži

Aký bol v skutočnosti Edvard Beneš?

k autonómnemu hnutiu pod vedením Hlinkovej slovenskej ľudovej strany (ďalej HSLS) na čele s Andrejom Hlinkom, nikdy neboli pozitívne, čo vyplývalo z jeho presvedčenia o jednotnom československom národe v etnografickom zmysle slova. Počas existencie I. ČSR presadzoval Beneš vo funkcii ministra zahraničných vecí a neskôr prezidenta politiku úzkej spolupráce so ZSSR, čím dal najavo svoje ľavicové zmýšľanie a sympatiu s boľševickým režimom. Nevadilo mu pritom, že tým ohrozuje jestvovanie republiky, ktorá sa v druhej polovici 30 - tých rokov dostala do medzinárodnej izolácie. Ako už bolo spomenuté Beneš bol zástancom myšlienky jednotného československého národa a to nielen v politickom, ale aj etnickom zmysle. V praxi to

znamenalo počesťovanie slovenského školstva, boj proti slovenskej Katolíckej Cirkvi a jej politickej reprezentantke HSLS. Takisto podporoval drancovanie slovenského hospodárstva a dosadzovanie do úradov svojich verných stúpcov z radov Čechov, ale aj Slovákov. Aj vďaka podpore HSLS sa stal v roku 1935 prezidentom ČSR. Avšak HSLS ho nepodporila, pre nič za nič, ale pre prísľub toho, že v najbližšom období sa bude Praha venovať autonómii Slovenska, ktorá mala byť postupom času aj prijatá. No Beneš to nemyslel úprimne a k autonómii došlo až po mnichovskej zrade a po jeho abdikácii 5. októbra z funkcie prezidenta a nakoniec 22. októbra odletel do Anglicka.

Krátko po 2. svetovej vojne si Beneš zriadil národnú bezpečnosť, ktorá na zá-

klade krivých udaní zatkla mnohých nevinných ľudí a to nielen Nemcov a Maďarov, ale aj Čechov a Slovákov, ktorí sa „spreneverili Československej republike“ tým, že v marci 1939 podporili rozpad Československa, aby zachránili aspoň to, čo sa dalo spoluprácou s nemeckými orgánmi mierniť nacistické represálie. Beneš dal zatvoriť svojich politických odporcov do koncentračných táborov, o ktorých existencii nevedel svet, pretože nikomu z uväznených sa nepodarilo utiecť. Tak si Beneš za pomoci sovietskych zbraní vybudoval režim, kde pod rúskom demokracie vládla nedôvera, podozrievanie, udavačstvo a pomsta voči politickým nepriateľom. Na základe toho je možné povedať, že Benešovo režim sa v mnohých oblastiach podobal Hitlerovmu režimu a preto bola opodstatnená snaha povojnových slovenských exulantov bojovať proti tomuto režimu. Beneš bol však na rozdiel od Hitlera rafinovanejší stratég a taktik, ktorý sa usiloval zakrývať svoje zámyery pri riešení národnostnej otázky, či postavenia Slovákov v Československu. Uistoval svetovú verejnosť, že jeho politika je vedená duchom demokracie a pluralizmu, hoci v skutočnosti jeho opatrenia smerovali k asimilácii slovenského národa. Svedčí o tom aj jeho súkromný prejav, kde povedal, že on nikdy neuzná existenciu slovenského národa. Z toho pramenila aj jeho nenávisť voči predstaviteľom režimu I. Slovenskej republiky (SR), ktorá sa prejavila v retribučných procesoch.

Čo bolo hlavnou príčinou Benešovej nenávisti voči slovenskému národu? Domnievame sa, že jednou z nich bolo aj jeho členstvo v slobodomurárskej lóži s názvom Veľká národná lóža Československá, do ktorej vstúpil v roku 1927. Na priblíženie, čo je to slobodomurárstvo? V Podolského publikácii o slobodomurároch sa píše toto: „Podľa slobodomurára Srba doteraz sa nikomu nepodarilo podať jasnú a vyčerpávajúcu definíciu slobodomurárstva, každá z doterajších definícií vystihuje len časť z celého pojmu. Navyše je rozdiel medzi definíciou pre verejnosť a definíciou určenou pre slobodomurárov. Napr. slobodomurársky spolok Veľký východ Francúzska má vo svojich stanovách, platných od r. 1884, túto definíciu: „Slobodomurárstvo je ľudomilná, filozofická a pokroková inštitúcia a jej cieľom je hľadanie pravdy, štúdium morálky a solidárnosti. Jej zásadou je vzájomná tolerancia, úcta k sebe a k ostatným a absolútna sloboda vyznania. Metafyzické predstavy považuje za osobnú záležitosť svojich členov, odmieta aké-

koľvek dogmatické tvrdenia. Jej heslom je sloboda, rovnosť, bratstvo. Slobodomurárstvo má za úlohu rozšíriť na všetkých ľudí bratské putá, ktoré zjednocujú slobodomurárov na celej zemeguli.“ Podľa Francúzskej národnej veľkolóže, inej slobodomurárskej organizácie: „Slobodomurárstvo vytvára Chrám Cnosti a kope hroby nerestiam prostredníctvom učenia založenom na alegóriách ukrytých za symbolmi.“ Ako vidíme, slobodomurárstvo je tajná elitárska spoločnosť, ktorá riadi svet a usiluje sa o zničenie Katolíckej cirkvi. Preto aj mnohí pápeži verejne odsúdili túto sektu. Jedným z nich bol pápež Lev XIII., ktorý v roku 1884 vydal encykliku Humanum genus, ktorá je jedným z najúplnejších dokumentov cirkvi týkajúcich sa slobodomurárstva. Konštatoval, že ľudstvo sa delí na dve časti: „jedna sa pridáva Boha a druhá diabla. Ti, ktorí sa držia diabla, vypovedajú vojnu Bohu, Kristovi a jeho cirkvi. V tejto vojne je slobodomurárstvo mocným pomocníkom satanovho kráľovstva. Slobodomurárska sekta získala taký vplyv, že sa zdá, ako keby mala takmer všetku moc v štátoch. Sú rôzne sekty, pre ktoré je slobodomurárska sekta akýmiśi ústredím. Tieto sekty majú tajnú povahu aj vtedy, keď konajú verejné schôdze a vydávajú verejné časopisy. Aj v tom prípade sa v nich mnoho tají: posledné plány, mená najvyšších predstavených, tajné schôdzky najzasvätenjších skupín, niektoré uznesenia a prostriedky k ich uskutočneniu. Slobodomurári sa musia zaviazat k bezpodmienečnému plneniu rozkazov svojich vodcov.“ Keďže cieľom československých slobodomurárov bola asimilácia ostatných národov žijúcich v Československu, nie je ťažké domyslieť si, prečo sa prezident Beneš usiloval o počesťenie slovenského národa a prečo tak veľmi nenávidel predstaviteľov I. SR na čele s Jozefom Tisom.

Osobnosť E. Beneša je pre náš národ veľmi rozporuplná. Po prvé preto, lebo neuznával Slovákov ako samostatný národ. Po druhé preto, lebo zastával ilúziu „čechoslovakizmu“. Po tretie preto, lebo bol členom slobodomurárskej lóže. Takže to môžeme nakoniec zhrnúť tak, že historická postava E. Beneša je pre Slovákov a naše spoločné historické bytie v prvej polovici 20 storočia skôr negatívna. Hlavné pre jeho nerešpektovanie Slovákov, ako národa a spoločenstva sa s elitou, ktorá vyznávala pre slovenskú spoločnosť a jej tradície negatívne myšlienky.

POZNÁMKY:

1 Bližšie pozri: *PODOLSKÝ, PETER. B.: Slobodomurárstvo - nešťastie našej doby. Bratislava: MAGNIFICAT SLOVAKIA, 2007. ISBN 978-80-967740-7-4*

2 *Tamtiež*, s. 13

PETER SLIACKY, JÁN HODÚR

Nespravodlivý trest smrti pre rodáka z Černovej

Bernard Jaško

Pohutý deň 17. február 1951. Na nádvorí Krajskej súdnej väznice v Bratislave vykonali trest smrti povrazom pre Pavla Kalinaja a Bernarda Jaška. Títo nevinní muži sa stali obeťami komunistami vykonštruovaného súdneho procesu za svoj vzdor voči režimu.

Pripomíname si 60. výročie ich popravy.

Bernard Jaško sa narodil v roku 1923 v Černovej. V roku 1946 vstúpil do Zboru národnej bezpečnosti, kde pôsobil v poriadkovej službe a potom ako lyžiar vo Veľkej Lomnici. Komunisti po svojom nástupe k moci ovládli aj obranné a bezpečnostné zložky štátu. V roku 1949 začal Černovčan Jaško pracovať na Povereníctve vnútra, kde sa dostal spolu s kolegom Pavlom Kalinajom ku informáciám o Katolíckej cirkvi. ŠtB vtedy chystala útoky na biskupov.

„Niektoré správy, ktoré získal B. Jaško z ďalekopisov na povereníctve vnútra, sa týkali odpočúvania konferencie cirkevných predstaviteľov v Starom Smokovci príslušníkmi ŠtB,“ vysvetlil historik Ústavu pamäti národa Vladimír Palko ml. „Štefan Uhrín navštívil Buzalku a oboznámil ho s obsahom týchto správ. Uhrínova výpoveď o návštevách u biskupa bola neskôr použitá aj v procese s tromi slovenskými biskupmi - gréckokatolíkom Pavlom Gojdičom z Prešova a rímskokatolíkm Jánom Vojtaššákom zo Spišskej Kapituly a Michalom Buzalkom, ktorý prebehol 10. - 13. januára 1951. Gojdiča a Buzalku odsúdili na doživotie, Vojtaššáka na 24 rokov väzenia.“

Súd udelil Bernardovi Jaškovi a Pavlovi Kalinajovi tresty smrti, spolu s nimi odsúdil ďalších 20 obžalovaných na celkovo 144 rokov väzenia. Jaško a Kalinaj boli odsúdení za zločiny vyzvedačstva a ohrozenie obrany republiky, informuje Palko z ÚPN.

„Tragický osud Jaška a Kalinaja, ale aj ich odhodlanie vzdorovať komunistickej diktatúre spôsobom, ktorý si vybrali, ovplyvnili môj pohľad na komunizmus rovnako, ako iné procesy z doby neslobody, ktoré boli tým najprizrenejším, čo mohol tento zvrhľý režim vytvoriť. Ale ich príbeh je dôkazom, že aj v tak veľmi napätom období, v ktorom žili, sa dá zachovať česť a svedomie, aj keď cena je niekedy príliš vysoká,“ tvrdí historik Palko.

Bernardovi Jaškovi, ktorého popraviť iba ako 27-ročného, je venovaná pamätná tabuľa na ulici Andreja Hlinku v Černovej na priečelí povýššie kultúrneho domu. V Jaškovom rodisku - Černovej - a Kalinajovom rodisku - Bijacovciach - sa uskutočnili pietne spomienky pripomínajúce 60 rokov od ich popravy.

MATÚŠ DEMKO